

izdelovanja lesenih igrač. V velikih količinah so jih izdelovali po domovih in jih tudi veliko izvažali. To so bile posebne vrste igračke, prepoznavne kot tip, med njimi so bile najbolj znane punčke, imenovane tirolke. Prav tako so izdelovali različne vrtavke, ptičke, ki zobajo, vozičke s konji itd. V drugi polovici svojega prispevka se je avtorica Viera Žbirková podala na področje igre in razpravljala o vzgojni igri v interdisciplinarnih pristopih, o pedagogiki igre, o vidikih načrtovanja in metodiki igre.

Sledi prispevek *Jane Vereščakove* o igrah in igračah in njihovih psihosocialnih povezavah pri predšolskih otrocih. Posebno poglavje je namenjeno igračam, ki so priporočljive za predšolske otroke. V tretjem prispevku avtorica *Jana Svetliková* piše o specialni vzgoji, o vzgoji in igri otrok s specialnimi potrebami. Obravnava igre in igrače in njihovo terapevtsko vlogo, ukvarja se s kriteriji za izbiro iger, z adaptacijo iger in igrač in z nameni adaptivne igre. *Eva Fandelová* je napisala četrti prispevek, v katerem pojasnjuje igro in pojem socialno-psihološke vaje. Kot ostali članki ima tudi ta priložen obširen seznam priporočene literature.

S krajšimi razpravami so sodelovali še: *Miroslav Tvrdoň* (Igra in njeno socialno-filozofsko ozadje), *Anastaziá Terlandayová* (Igra in njen pomen v prostem času), *Adriana Wiegerová* (Igra v projektu Body Art Mix), *Eva Gajdošová* in *Gabriela Herenyiová* (O programu rešitve konfliktov dijakov v humanistični šoli). Vsi prispevki so opremljeni s priporočeno literaturo in s temami za seminarske naloge.

V razdelku *Spodbude in izkušnje iz tujine* objavljata dva avtorja. *José Luis Ramos R.* iz Mehike razpravlja o vzajemni komunikaciji s posredovanjem igre in pri tem navaja eksperimente, s katerimi so se ukvarjali. *Maria da Graca Machado Vandresen* pa piše o igračah in igrah na šolskih igriščih v Santa Catarini v Braziliji. Zelo podrobno opisuje in navaja igrače in igre v dobi velikih kulturnih in družbenih sprememb, jih deli v igre za fante in dekleta in končuje s priporočeno literaturo.

Nekateri članki so ilustrirani, nekaj ilustracij pa je še na koncu zbornika. Članki so opremljeni s kratkimi povzetki v angleščini in španščini.

Tanja Tomažič

N. I. Tolstoja (ur.): Slavjanske drevnosti : etnolingvističeskij slovar', 2. del, D-K, Moskva : Meždunarodnye otnošenija 1999, 704 str. : ilustr.

Končno je pred nami – za vse, ki se ukvarjamo s preučevanjem slovanske duhovne kulture in šeg, že težko pričakovana knjiga – 2. del etnolingvističnega slovarja Slavjanske drevnosti, katerega naslov bi v slovenščino morda še najustrezneje lahko prevedli kot “Slovanske starožitnosti”, ki jih avtorji definirajo kot “tiste oblike in elemente srednjeveške slovanske kulture, ki so se ohranili do današnjega časa ali do nedavnega.”

Slovar je delo ekipe Oddelka za etnolingvistiko in folkloro Inštituta za slavistiko in balkanistiko Ruske akademije znanosti v Moskvi. Sodelavci inštituta so svoje delo za

slovar začeli pod vodstvom akademika dr. Nikite Iljiča Tolstoja, ki ga dobro poznamo tudi v Sloveniji, saj je kar nekajkrat tudi osebno obiskal kolege v Ljubljani. Ko je Nikita I. Tolstoj leta 1996 umrl, je redakcijo prevzela in nadaljevala njegova žena dr. Svetlana Mihajlovna Tolstojeva. V ekipi ustvarjalcev so še Tatjana A. Agapkina, Olga V. Belova, Ljudmila N. Vinogradova, Aleksander V. Gura, Galina I. Kabakova, Elena E. Levkievska, Vladimir J. Petruhin, Anna A. Plotnikova, I. A. Sedakova, O. A. Ternovska, Valerija V. Usačeva, Elena S. Uzeneva in Marina M. Valencova.

Začetek izhajanja slovarjev Slovanske drevnosti sega že v leto 1984, ko je bil izdan osnutek slovarja in nato poslan v presojo mnogim raziskovalcem – jezikoslovcem, etnologom, folkloristom, zgodovinarjem... Na podlagi tega načrta je potem leta 1995 v Moskvi izšel 1. del slovarja (581 strani), ki vsebuje gesla na črke A, B, V, G (sledí seveda cirilični abecedi). 1. del prinaša tudi podrobno metodološko predstavitev zasnove slovarja, vrsto zemljevidov (zemljevide gubernij oziroma zgodovinskih in etnokulturnih območij drugih slovanskih dežel ter zemljevide dialektov posameznih slovanskih jezikov), poleg tega je v prvem delu podan tudi spisek osnovnih virov, iz katerih zajema slovar, medtem ko je dodatna literatura vsakokrat omenjena pod posameznim geslom. Drugi del slovarja obsega gesla z začetnimi črkami D, E, Ž, Z, I in K, v spisku virov pa prinaša le tisto literaturo, ki v prvem delu še ni bila upoštevana.

Koncept slovarja je bil oblikovan v okvirih etnolingvistike, discipline, ki preučuje jezik skozi prizmo človeške zavesti, mentalitete, vsakodnevnega in ritualnega vedenja, mitoloških predstav in mitološkega ustvarjanja. Jezik, ki v sebi ohranja arhaične elemente pogleda na svet, psihologije in kulture, se je namreč izkazal kot eden od najbolj bogatih in zanesljivih virov za rekonstrukcijo predzgodovinskih oblik kultur, ki niso imele zapisanih pričevanj.

Gesla, ki so obdelana v obeh knjigah, zajemajo pojme s področja slovanskega verovanja, mitologije (bogov), nižje mitologije (demonologije), šeg in praznikov, ljudske umetnosti, slovstvene folklore itd., upoštewane pa so tudi jezikovne značilnosti, posebnosti, dejstva – skratka, vsa tista področja, kjer so še ohranjeni arhaizmi, ki nam lahko omogočijo boljše razumevanje praslavskega miselnega sveta. Za približno predstavo o raznolikosti gesel naj naštejemo le nekaj zanimivejših, ki jih prinaša drugi del slovarja: Dar, Vrata, Dvodušniki, Domovoj in Dvorovoj (hišni in dvorišni duh), Ljudska demonologija, Denar, Drevo, Dobro in zlo, Dodole, Duša, Uganke, Zaklinjanje, Zajec, Zdravje, Potres, Zmaj, Incest, Kamen, Kaša, Krmljenje živine, Praznik sv. Dimitrija, Konec svatbe, Kosa, Kostí, Oglašanje živali in ptic...

Za primer zgradbe gesla si pogledjmo geslo *Duša*, ki ga je napisala Svetlana M. Tolstojeva:

- Duša je po verovanjih privilegij človeka – redkeje naj bi jo po verovanju Slovanov imele živali in še redkeje rastline; Tolstojeva omenja še druga področja, s katerimi je prepleteno verovanje o duši – npr. smrt, demonologija, oni svet...

- Tri stopnje bivanja duše: duša, ki je v živem človeku; duša, ki je pravkar zapustila telo, a še biva v njegovi bližini; osvobodjena duša, ki je odšla na drugi svet ali pa ostala nekje med svetovoma, kadar gre za dušo nečistega umrlega. Druge značilnosti in potrebe duše.

- Čas in način, ko, oziroma kako vstopi duša v telo.
- Dvodušniki, dve duši.
- Lokacija duše v telesu (srce, glava, grlo...).
- Mesto, kjer duša zapusti telo (nos, zobje, kosti...).
- Sintagme, ki označujejo odhod duše iz telesa.
- Dejanja, ki jih ljudje izvajajo ob smrti, da bi duša lažje zapustila telo in da je ne bi zadrževali.
- Odhod duše iz telesa v snu.
- Lokusi duše od trenutka smrti dalje (tri glavna območja: dom, pokopališče, oni svet).
- Podobe duše (zrak, antropomorfne, zoomorfne podobe, mitične...).
- Šege, povezane z dušo (npr. vzhodnoslovanski praznik na 40. dan po smrti).
- Pot duše na drugi svet.
- Prazniki, ko se duše umrlih vračajo.

Besedilo gesla nas poleg tega pogosto napoti še na druga gesla, ki dodatno osvetljujejo določene pojme (v tem primeru npr. na gesla dvodušniki, oni svet, gretje pokojnikov, pokojnik, dve, agonija, ljudska demonologija, zadušnice...).

Kritika tako obsežnega dela, kot je pričujoči slovar, je seveda nemogoča, saj bi tako dejanje zahtevalo enciklopedično znanje s področja slovanske mitologije. Ugotovimo lahko, da so gesla urejena smiselno, z razvidno strukturo, ki se kaže v členjenju besedila na odstavke in v uporabi različne tipografije (ki pa ponekod ni vedno najbolj dosledna). Če se z določeno snovjo posebej intenzivno ukvarjamo in želimo v geslih najti za to ustrezne podrobne podatke, se zgodi, da jih tam ni; jih pa je sicer mogoče najti v literaturi s področja slovanske duhovne in socialne kulture. Vendar na splošno lahko ugotovimo, da je vključena večina gradiva oziroma informacij. Zastopano je tudi slovensko gradivo – v literaturi je navedena večina pomembnejših (vsaj starejših) slovenskih knjig z obravnavanega področja. Od slovenskih avtorjev so med osnovnimi viri zastopani Niko Kuret s Prazničnim letom Slovencev, Vinko Möderndorfer s knjigama Verovanji, uvere in običaji Slovencev ter Ljudsko medicino pri Slovencih, Narodopisje Slovencev (ur. R. Ložar, I. Grafenauer, B. Orel), Pajek s Črticami iz duševnega žitka štaj. Slovencev, Slovenske ljudske pesmi, Štrekljeve Slovenske narodne pesmi (ki so, mimogrede, omenjene celo pod dvema različnima kriticama – Štrek. SNP in SNP!), Pod vernim krovom Metoda Turnška ter reviji Traditiones in Etnolog. V drugem delu je navedeno še delo P. Zablatnika Od zibelke do groba. Od slovarjev je zastopan še Etimološki slovar slovenskega jezika Franceta Bezlaja.

Brez dvoma pa lahko samo pohvalimo izjemen trud, ki so ga avtorji slovarja vložili v svoje delo – vsako geslo je pravzaprav samostojen članek, v katerem je zbrano gradivo s celotnega slovanskega območja, zato si lahko predstavljamo, koliko časa in potrpežljivega zbiranja je za to potrebno. Zavedati se je namreč treba, da je tako delo izjemno dolgotrajno in težavno: članki in gradivo so raztreseni po mnogih revijah, knjigah, časopisih, zbornikih..., pisani v mnogih različnih jezikih (kar zahteva tudi vsaj pasivno poznavanje

teh jezikov!), zelo pogosto v arhaičnem jeziku (viri so pogosto že iz 19. stoletja) in različnih dialektih. Prav zaradi vseh navedenih težav je slovar Slovanske drevnosti za preučevalce slovanske duhovne kulture tako zelo dragocen, saj je to knjiga, ki omogoča precej natančno začetno seznanitev s temo, ki nas zanima, obenem pa nas napoti tudi k literaturi, ki jo potrebujemo pri nadaljnjem preučevanju problematike. Morda je edino, kar lahko obžalujemo, da reference ne sledijo določenemu v Slovarju navedenemu podatku, ampak so zbrane na koncu vsakega posameznega gesla – sprotne pripombe bi namreč lahko še dodatno olajšale delo pri nadaljnjih raziskavah.

Mirjam Mencej